

3. Матвієнко П.В. Розвиток грошово-кредитних відносин у трансформаційній економіці України / П.В. Матвієнко. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2004. – 256 с.
4. Гроші та кредит / М.І. Савлук, А.М. Мороз, І.М. Лазепко, М.Ф. Пуховкіна та ін. / за заг. ред. М.І. Савлука. – 4-те вид. [переробл. і доп.]. – К. : Вид. центр КНЕУ, 2006. – 742 с.
5. Трансформація "модної" економіки України. Ідеологія. Протириччя. Перспективи. – К. : Вид-во "Логос", 1999. – С. 211-214.
6. Дроб'язко А. Розрахунок моделі адекватності приросту монетарної маси темпам інфляції і реального ВВП / А. Дроб'язко // Банківська справа. – 2001. – № 6. – С. 41-42.
7. Май В. Российские экономические реформы глазами западных критиков // Вопросы экономики. – 1999. – № 7. – С. 5-6.
8. Некипелов А. Российский кризис и рационализация экономической стратегии // Российский экономический журнал. – 1999. – № 1. – С. 3-15.
9. Львов Д.С. Экономика развития. – М. : Изд-во "Экзамен", 2002. – С. 42.
10. Turner Ph. Foreign exchange reserve accumulation in emerging markets: what are the domestic implications // BIS Quarterly Review. – 2006. – Sept. – С. 41.
11. Гроші та кредит / за ред. М.І. Савлука. – К. : Вид. центр КНЕУ, 2001. – 599 с.
12. Гальчинський А. Стабілізація гривні: проблеми та перспективи / А. Гальчинський // Вісник НБУ. – 2002. – № 7. – С. 9-13.

УДК 631.15 Проф. С.В. Васильчак, д-р екон. наук; аспір. О.Р. Жидяк –
Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У РИНКОВИХ УМОВАХ

Розглянуто розвиток фермерських господарств, які вже стали однією з визнаних і рівноправних форм господарювання на селі на основі приватної власності. Саме вони є найбільш пристосовані до ринкових відносин, оскільки в них найповніше реалізуються інтереси виробника, забезпечуючи при цьому потреби споживача.

Ключові слова: фермерське господарство, кооперативи, форми господарювання, виробництво.

Prof. S.V. Vasil'chak; post-graduate O.R. Zhidiyak – Lviv national university veterinary medicine and biotechnologies the name of S.Z. Gzhitskogo

Forming and prospects of farmer economies development in market conditions

Development of farmer economies which already became one of the acknowledged and equal in rights forms of manage on a village on the basis of peculiar is considered in the article. Exactly they are most adjusted to the market relations, as interests of producer will be realized completer in all in them, providing a consumer need here.

Keywords: farmer economy, cooperative stores, forms of manage, production.

Вступ. Економіка аграрного сектора України протягом останніх років характеризується підвищенням ділової активності, зміцненням фінансової і платіжної дисципліни, багатокладністю, різними формами господарювання. Ринкові перетворення в економіці України зумовили формування багатокладної системи господарювання в аграрному секторі, де поряд з державними, приватними, орендними підприємствами, господарськими товариствами, виробничими кооперативами отримали розвиток фермерські господарства. Їх розглядають не як альтернативу великим виробництвам, а як об'єктивно потрібне їхнє доповнення, що дасть змогу більш повно розкрити і використати

потенціал сільського господарства. З цих позицій функціонування фермерських господарств створює передумови для підвищення ефективності аграрної економіки, розширюючи межі пошуку раціональних форм і методів використання природних та економічних ресурсів аграрного виробництва.

Перехід аграрного сектора України до ринкових відносин потребує створення принципово нової економічної системи господарювання. Сьогодні фермерські господарства належить до ефективних форм господарювання і разом з господарствами населення є надійним засобом вирішення продовольчої проблеми, чинником забезпечення соціально-політичної стабільності країни. Поряд з тим, питання розвитку фермерських господарств досліджено недостатньо, особливо з урахуванням маркетингових та кооперативних концепцій розвитку. Цю проблему досі неналежно висвітлено у вітчизняній економічній літературі, а зарубіжний досвід потребує ґрунтовної адаптації до умов господарювання в Україні.

Вивченню проблем становлення, функціонування та ефективного розвитку фермерських господарств як однієї із форм господарювання в умовах ринку в аграрній економіці присвячено наукові праці В.В. Зіновчука, О.В. Крисального, М.Й. Маліка, П.М. Макаренка, В.В. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина та інших вчених. Поряд з тим, комплексного підходу, практичного узагальнення та наукового обґрунтування потребують закономірності та принципи функціонування, адаптації до ринкових механізмів господарювання, підвищення ефективності та перспективного розвитку фермерських господарств на регіональному рівні; вдосконалення їхньої спеціалізації та матеріально-технічного забезпечення, що і стало метою нашого дослідження.

Вагоме значення для піднесення економіки країни мають фермерські господарства. Фермерське господарство – це форма підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробленням та реалізацією, з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, або це форма вільного підприємництва, переважно приватної форми власності на землю та засоби виробництва.

Активний розвиток фермерських господарств, як принципово нової для України соціально-економічної форми господарювання, об'єктивно зумовлений ринковими відносинами, але є тривалим і поступовим процесом. Розвиток фермерських господарств залежить також і від державного регулювання земельних відносин, підтримки у створенні виробничої бази, розміру землекористування, формування відповідної інфраструктури, спеціалізації та кооперації, послідовного курсу на формування середнього класу на селі.

Основними принципами організації та діяльності фермерських господарств, як зазначає в авторефераті С. Скрипник, є: добровільність створення господарства; самостійне формування програми діяльності, вільний вибір її видів; самостійний вибір форм землекористування; право вільного найму працівників; забезпечення та надійний захист права власності фермера на землю; засоби виробництва, вироблену продукцію; повна економічна і юридична відповідальність за результати господарської діяльності; вільне розпорядження доходом на свій розсуд; самостійність у визначенні цін на виробле-

ну продукцію, виконані роботи, надані послуги; самостійність у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності [1, с. 6].

Аналіз чисельності фермерських господарств (табл. 1) засвідчує, що у Львівській області вони становлять невелику групу (близько 3 % від загальної кількості по Україні). За 1277 фермерськими господарствами закріплено 67 тис. га сільськогосподарських угідь, зокрема 61 тис. га ріллі. На одне фермерське господарство припадає в середньому тільки 52,6 га сільськогосподарських угідь та 47,8 га ріллі, тоді як по Україні, відповідно, – 96,7 га та 93,4 га.

Однак у Львівській області функціонують фермерські господарства, які досягли успіху як в розвитку рослинництва, так і тваринництва. Однак, за певних позитивних зрушень становлення і розвиток фермерських господарств гальмується складною ситуацією в країні, відсутністю належної державної підтримки. За параметрами фермерські господарства області малі і слабо забезпечені технічними засобами. Багато господарств зовсім не займаються тваринництвом, відчують труднощі з отриманням позики. Але основною причиною, яка заважає фермерам розвивати тваринництво, є висока капіталомісткість галузі.

Табл. 1. Динаміка чисельності фермерських господарств та виділених для їх ведення земель

Показники	Роки							
	2000		2005		2006		2007	
	Україна	Львів. обл.	Україна	Львів. обл.	Україна	Львів. обл.	Україна	Львів. обл.
Кількість фермер. господарств, од.	38428	1164	42445	1194	43150	1258	43410	1277
Площа с.-г., що виділ. для ведення ферм. господарств, тис. га	2157,7	52,1	3661.2	54.1	3972.8	58.1	4198.9	67,1
Зокрема, ріллі	1994,0	43,0	3492.6	47,4	3814,9	51,3	4056.2	61,0

Більшість фермерських господарств спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва, де фермер дбайливо, по-господарськи ставиться до використання землі. Як стверджує К. Прокопишак, фермер бере на себе ризик за результати господарювання і дбає про їхню ефективність та має право самостійно розпоряджатися виробленою продукцією, землею, капіталом. Право володіння, розпорядження є основним правом фермера, що забезпечує відповідальну позицію селянина з широкого кола питань ведення господарства [2, с. 18].

У методиці дослідження фермерських господарств особливе значення має оцінка їх економічної ефективності, де головним критерієм є доходність, а важливим показником, який характеризує ефективність фермерських господарств, є питома вага цього сектора у сільськогосподарському виробництві.

Дані табл. 2 свідчать про те, що порівняно мала питома вага валової продукції сільського господарства, що виробляють фермери: у 2005 р. вони виробили тільки 2,5 %, а у 2007 р. – 5,5 % від всієї валової продукції у Львівській області (в Україні).

Табл. 2. Виробництво валової продукції сільського господарства у фермерських господарствах Львівщини (у порівняльних цінах 2005 р.)

Показники	Роки		
	2005	2006	2007
Виробництво валової продукції с.-г., тис. грн	102217	174275	236846
зокрема рільництва	48685	63890	73063
тваринництва	53532	110385	163783
Структура валової продукції ферм. госп., %: рільництва	47,6	36,7	30,8
тваринництва	52,4	63,3	69,2
Питома вага всієї валової продукції ферм. госп. у заг. обсязі усіх категорій госп., %	2,5	4,1	5,5

Фермерські господарства різняться між собою за розмірами та асортиментом продукції. Більшість з них виробляють продукцію тваринництва: м'ясо, молоко, яйця. Про кількість виробленої тваринницької продукції фермерськими господарствами Львівщини свідчать показники у табл. 3. Важливо зауважити, що в динаміці кількість виробленої фермерськими господарствами тваринницької продукції (м'яса, яєць) збільшується швидшими темпами, ніж зростання їхньої чисельності.

Табл. 3. Виробництво продукції тваринництва у фермерських господарствах Львівщини

Показники	Роки			
	2000	2005	2006	2007
Вирощено худоби і птиці, т	368	6310	13488	20200
Реалізація худоби і птиці у живій вазі, т	458	5104	12834	19774
Молоко, т	4045	3394	3369	3803
Яйця, тис. шт.	220	5526	13509	15566

Істотною ознакою фермерських господарств є повна економічна, виробнича, фінансова відповідальність селянина за результати своєї діяльності. Такої повноти відповідальності не може бути на інших підприємствах, де відповідальність колективна або часткова. Тому фермерські господарства є однією із прибуткових та перспективних форм господарювання на селі. Можна зазначити, що розвиток фермерських господарств залежить й від того, як швидко формується ринок і ринкові відносини на селі.

Подальший розвиток фермерства вирішує і соціальне питання сільських територій має вагоме значення у вирішенні проблем зайнятості сільського населення, оскільки фермери мають право вільного найму працівників, а також вільно розпоряджатися виробленою продукцією та отриманим доходом, зокрема в частині розподілу між найманими працівниками.

Аграрна політика передбачає зростання соціально-економічної ролі фермерства на селі, а перспектива їх розвитку полягає в кооперуванні. У перспективі фермери можуть організовувати кооперативи з виробництва, зберігання, перероблення чи реалізації сільськогосподарської продукції. Такого роду коопера-

тиви велике значення матимуть в матеріальному забезпеченні фермерських господарств, наприклад, кооперативи з технічного обслуговування фермерів.

Висновки. Отже, фермерське господарство – це одна із форм господарювання на селі, яка характеризується домінуванням приватної власності на землю та засоби виробництва. Йому властиві: вільний вибір виду господарської діяльності та повна економічна відповідальність за результати господарювання.

Фермерські господарства в Україні – це заново створені господарства з виробництва сільськогосподарської продукції. І найважливіше, сьогодні розвиток фермерських господарств потребує державної підтримки, а через економічну кризу всього народного господарства державна підтримка фермерства неналежна. На селі потрібно створити такі умови, щоб кожний селянин мав вільний вибір щодо умов господарювання.

Література

1. Скрипник С.В. Підвищення економічної ефективності і перспективи розвитку фермерських господарств регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / С.В. Скрипник. – Миколаїв, 2006. – 21 с.
2. Прокопишак К.В. Розвиток фермерських господарств / К.В. Прокопишак : навч. посібник. – Львів, 2000. – 57 с.
3. Колокольчикова І.В. Ефективне формування селянських господарств в ринкових умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / І.В. Колокольчикова. – Дніпропетровськ, 2003. – 23 с.
4. Статистичний зб. України "Сільське господарство Львівщини" за 2007 р. – К. : Вид-во "Консультант", 2008. – 472 с.

*УДК 336:657.1 Доц. Г.М. Воляник, канд. екон. наук – НЛТУ України, м. Львів;
доц. Н.С. Марушко, канд. екон. наук – Львівський ДУ внутрішніх справ*

КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Розглянуто контролінг як засіб ефективного внутрішнього контролю діяльності. Зазначено передумови розвитку контролінгу на сучасному етапі. Встановлено, що контролінг відіграє дуже важливу роль в системі управління підприємством, будучи одним із найсучасніших і ефективних систем керування підприємством. Він є відособленою системою, економічна сутність якої полягає в динамічному процесі перетворення та інтеграції існуючих методів обліку, аналізу, планування, контролю і координації в єдину систему отримання, оброблення інформації для прийняття на його основі управлінських рішень, орієнтованих на досягнення всіх завдань, що постають перед підприємством.

Ключові слова: методи управління, система економічного контролю, контролінг, фінансове управління, управлінські рішення.

*Assoc. prof. G.M. Volyanyk – NUFWT of Ukraine, L'viv;
assoc. prof. N.S. Marushko – Lviv state university of internal affair*

Controlling in control the system by enterprise

In this article is consider controlling, as a mean of effective internal control of activity subject of manage. Is mention permises of developement controlling in our days. It is set that controlling plays a very important role in control system by an enterprise, being one of most modern and effective control system by an enterprise. He is the isolated system, eco-